

فارسی

هر کلمه را به مترادف (هم معنی) خود وصل کنید.

تزیانه	صبور
تأمل	آرام
تجمل	شلاق
ملایم	اندیشیدن

کلمه‌هایی مثال بزنید که پسوند «ستان» دارند.

برای هر واژه یک مخالف بنویسید.

	خام		خارج
	ملایم		آشنا

در جاهای خالی فعل مناسب استفاده کنید.

الف) شجاع کسی است که از خطر بترسد ولی دست و پای خود را گم
ب) انسان علاوه بر قدرت بدنی به شجاعت دیگری هم نیازمند

مطالعات اجتماعی

برچسب شخصیت مربوط به هر عبارت را در جای مناسب بچسباند.

	←	شاعر معروف دوره‌ی سامانیان بود.
	←	نژاد عرب را از بقیه نژادها برتر می‌دانست.
	←	این دانشمند وزیر شاهزادگان آل بویه بود.
	←	شیوه‌ی درست کشورداری نمی‌دانست.

چرا ایرانیان بنی‌عباس را به قدرت رساندند؟

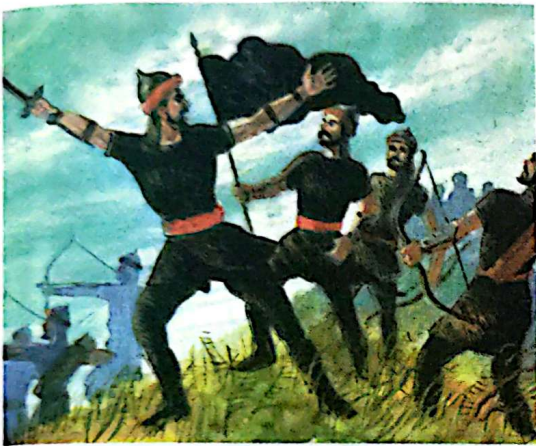
الف) چرا بنی‌عباس اغلب وزیران خود را از ایرانیان انتخاب می‌کردند؟

ب) خاندان بنی‌عباس توسط چه کسی به حکومت رسیدند؟

ایرانیان مسلمان حکومت تشکیل می‌دهند

در سال گذشته خواندید که با ورود عرب‌های مسلمان به ایران، حکومت ساسانیان منقرض شد. مردم ایران هم که از حکومت ساسانی ناراضی بودند، با شنیدن پیام‌های دین اسلام، به تدریج مسلمان شدند. با ورود اسلام به سرزمین ما، دوره‌ی جدیدی در تاریخ ایران آغاز شد و ایران جزء سرزمین‌های اسلامی قرار گرفت.

تشکیل حکومت بنی‌عباس

▲ به پیروان ابومسلم، سیاه‌جامگان می‌گفتند؛ زیرا اغلب لباس سیاه می‌پوشیدند.

همان‌طور که در درس پیش خواندید، خلفای بنی‌امیه قوانین و عدالت اسلامی را رعایت نمی‌کردند؛ امامان را به شهادت می‌رساندند و نژاد عرب را از بقیه‌ی نژادها برتر می‌دانستند. در نتیجه، قیام‌های زیادی علیه بنی‌امیه صورت گرفت.

یکی از گروه‌های ناراضی، خاندان بنی‌عباس بود. بنی‌عباس با تبلیغات زیاد، طرف‌دارانی در میان ایرانیان پیدا کرده بودند. آنها می‌گفتند که می‌خواهند با ظلم و ستم مبارزه کنند و انتقام خون امام حسین (ع) و یارانش را بگیرند. **ابومسلم خراسانی** یکی از

ایرانیانی بود که **فرماندهی** گروه‌های **ناراضی** را به عهده داشت. او در چند جنگ، **سپاهیان بنی‌امیه** را شکست داد و به این ترتیب خاندان **بنی‌عباس** به حکومت رسیدند.

پس از مدتی، خاندان بنی‌عباس هم ستمگری را آغاز کردند. آنها نیز به دستورات اسلام توجهی نداشتند و امامان شیعه و پیروان آنها را اذیت و آزار می‌کردند.

▲ مرقد مطهر امام موسی کاظم (ع) و امام محمد تقی (ع) در

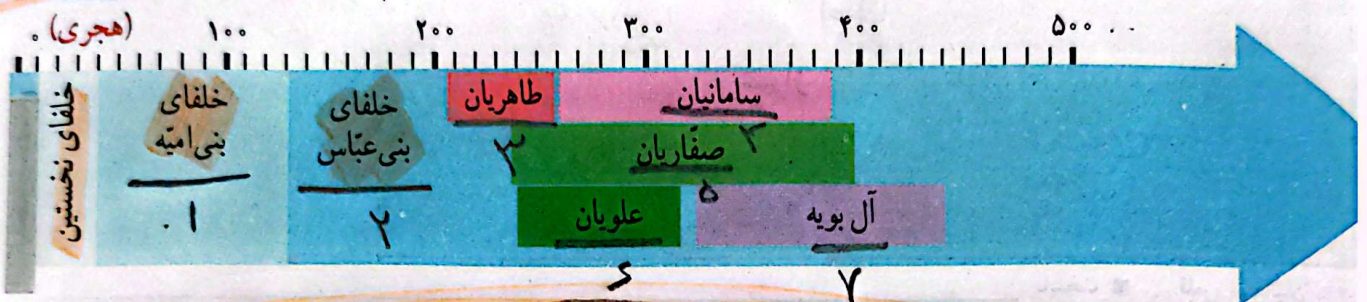
کاظمین، عراق؛ این دو امام به دست بنی‌عباس به شهادت رسیدند.

مرکز اصلی حکومت بنی‌عباس در بغداد بود و خلفای عباسی بر بیشتر سرزمین‌های اسلامی، از جمله ایران، حکومت می‌کردند.

بنی‌عباس شیوه‌ی درست کشورداری را نمی‌دانستند؛ به همین دلیل، اغلب وزیران خود را از میان ایرانیان انتخاب می‌کردند تا بتوانند بر قلمرو پهناورشان حکومت کنند.

حکومت‌های ایرانی

از اوایل قرن سوم هجری، ایرانیان به تدریج در بخش‌های مختلف ایران، حکومت‌هایی تشکیل دادند. البته این حکومت‌ها در قلمرو خلافت عباسیان قرار داشتند و جزئی از آن به شمار می‌رفتند. به نقشه‌ها و نمودار خط زمان توجه کنید و حکومت‌های ایرانی این دوره را نام ببرید.

بعضی از این حکومت‌ها با خلفای بنی عباس (رابطه‌ی دوستانه‌ای) داشتند و بعضی بر علیه خلفا برمی‌خاستند. آل بویه دشمن خلیفه‌ی عباسی بودند. یکی از فرمانروایان آل بویه توانست بغداد را فتح کند و خلیفه‌ی عباسی را به زندان بیندازد. علویان و آل بویه پیرو مذهب شیعه بودند.

■ پایتخت ■ قلمرو طاهریان

■ پایتخت ■ قلمرو صفاریان

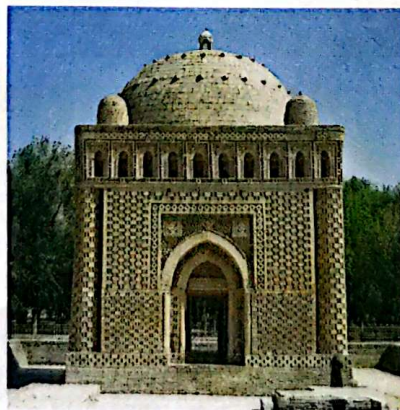
■ پایتخت ■ قلمرو سامانیان

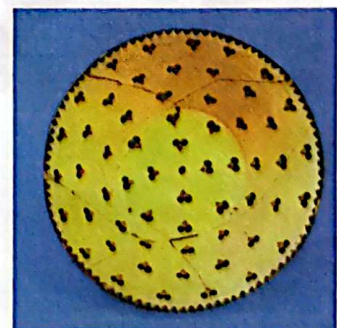
■ پایتخت ■ قلمرو غزنویان ■ قلمرو آل بویه

△ مجسمه‌ی یعقوب لیث صفاری،
زابل (سیستان و بلوچستان)

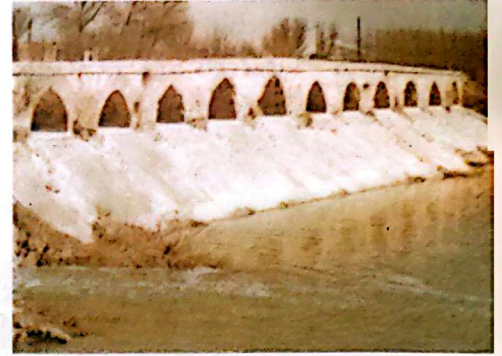
△ مقبره‌ی امیر اسماعیل سامانی، بخارا، کشور
ازبکستان

△ ظرف سفالی کشف شده از دوره‌ی طاهریان در
نیشابور (خراسان رضوی)

۸ آرامگاه ناصرالحق أطروش، از امیران دوره‌ی علوی،
امل (استان مازندران)

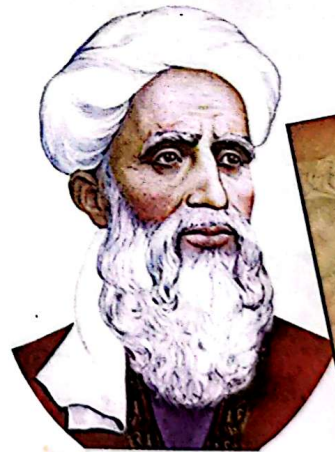
۷ بند امیر در فارس که به دستور عضدالدوله (آل بویه) /
اخته شد. (استان فارس)

ثق فرهنگ و هنر در دوره‌ی حکومت‌های ایرانی

برخی از حکومت‌های ایرانی مانند سامانیان و صفاریان، به زبان فارسی اهمیت زیادی می‌دادند و شاعران و دانشمندان شایسته می‌کردند. رودکی شاعر معروف دوره‌ی (سامانیان) بود.
فرمانروایان آل بویه و طاهریان به عمران و آبادی علاقه‌ی زیادی داشتند و از کشاورزان حمایت می‌کردند.
انروایان آل بویه بیمارستان مهمی در بغداد تأسیس کردند و به آموزش علم طب پرداختند.
ابوعلی سینا دانشمند بزرگ ایرانی، وزیر یکی از شاهزادگان آل بویه بود. در زمان آل بویه مراکز علمی شیعه ترش یافت.

۸ ابوعلی سینا، فیلسوف و پزشک ایرانی

۸ رودکی، پدر شعر فارسی

فعالیت چون اتحاد را برآمی خواستند با ظلم و ستم صبارانه شدند از نعام خون امام حسین را بگیرند اما پس از مدتی ستمگری را آغاز کردند.

- ۱- چرا ایرانیان بنی عباس را به قذرت رساندند؟ چرا مردم از حکومت بنی عباس ناراضی شدند؟
- ۲- چرا هنر و زبان فارسی در دوره‌ی حکومت‌های ایرانی رونق پیدا کرد؟
- ۳- با توجه به آنچه در کتاب فارسی امسال خوانده‌اید، یک نمونه از هوشمندی‌های ابوعلی سینا را تعریف کنید.

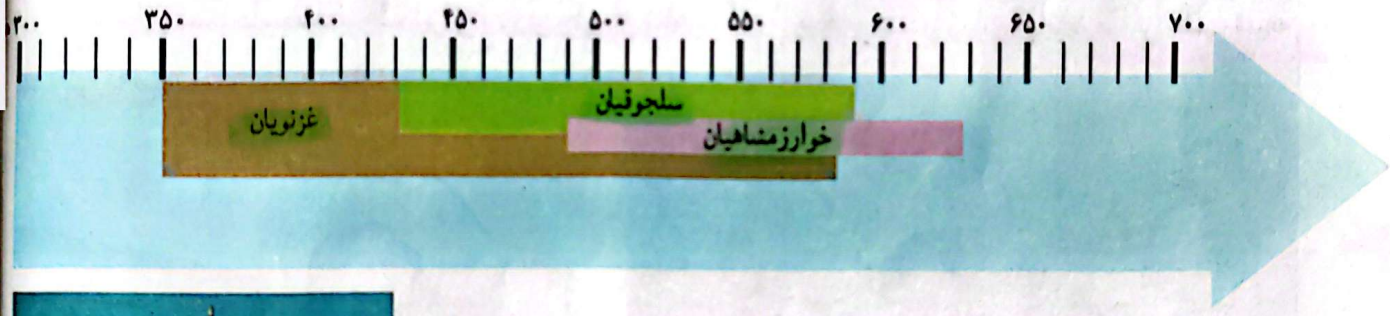
چون به زبان فارسی اهمیت می‌دادند و شاعران و دانشمندان را حمایت می‌کردند.

وزیران کاردان، شهرهای آباد

ورود ترکان به ایران

ترکان مردمی بودند که در نواحی شمال شرقی ایران زندگی می‌کردند. آنها زندگی قبیله‌ای داشتند و کار اصلی‌شان دامداری بود. با گسترش دین اسلام تا منطقه‌ی ماوراءالنهر، ترکان مسلمان شدند و بعضی از قبایل ترک به تدریج به داخل ایران رفت و آمد می‌کردند. برخی از ترکان با استفاده از استعدادها و توانایی‌های نظامی خود به دربار پادشاهان نفوذ کردند و به مقامات مهمی چون فرماندهی سپاه رسیدند.

آنان پس از مدتی موفق شدند سلسله‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را تشکیل دهند.
 سرزمین و آن که حکومت ملولان تری داشته است مهم است.

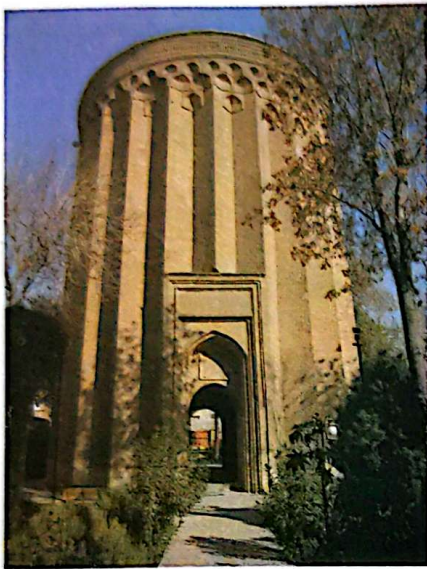

مناره‌ی دوره‌ی غزنویان، افغانستان

غزنویان

مشهورترین فرمانروای غزنوی، سلطان محمود غزنوی بود. یکی از کارهای مهم سلطان محمود، لشکرکشی به هند بود. او چند بار به آن سرزمین لشکر کشید؛ در آنجا بت‌خانه‌ها را خراب کرد و گنج‌های فراوانی را به غارت برد و بعد به ایران بازگشت. پس از سلطان محمود، پسرش سلطان مسعود به حکومت رسید.

(سلجوقیان مهم بوده)

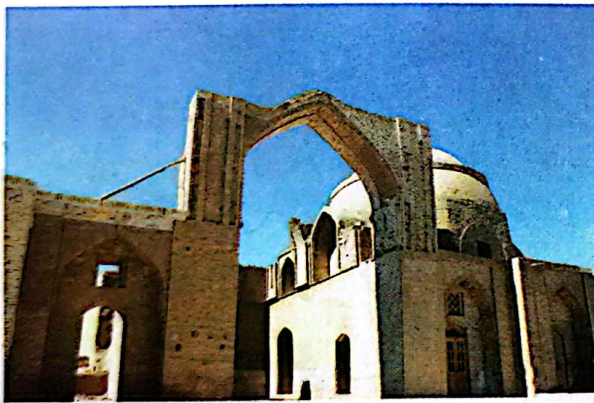

برج طغرل در شهری

سلجوقیان

سلسله‌ی سلجوقیان را طغرل تأسیس کرد. سلجوقیان حکومتی قدرتمند و قلمرو بسیار وسیعی داشتند. به نقشه‌ی صفحه‌ی بعد توجه کنید. در زمان سلطان ملکشاه سلجوقی، قلمرو سلجوقیان از شرق تا ماوراءالنهر و از غرب تا دریای مدیترانه گسترش یافت. پایتخت سلطان ملکشاه، شهر اصفهان بود.

خوارزمشاهیان

مسجد جامع رشتخوار، استان خراسان رضوی، بدجا مانده از دوره‌ی خوارزمشاهیان

پس از مرگ سلطان ملکشاه سلجوقی، بین جانشینان او اختلاف افتاد و حکومت سلجوقی ضعیف شد. سرانجام، یکی از فرمانروایان منطقه‌ی خوارزم، آخرین سلطان سلجوقیان را شکست داد و حکومت خوارزمشاهیان را ایجاد کرد. مهم‌ترین سلطان خوارزمشاهیان، سلطان محمد بود. در زمان او، قلمرو ایران از سمت شرق گسترش یافت و کشور ما با مغول‌ها همسایه شد. حکومت خوارزمشاهیان با حمله‌ی مغول‌ها به ایران، برچیده شد.

وزیران کاردان ایرانی

حاکمان ترک تبار که از اقوام بیابان‌گرد بودند، از کشورداری اطلاع چندانی نداشتند. آنها می‌دانستند که برای اداره‌ی سرزمین پهناور ایران و جمعیت زیاد آن، باید از افرادی آشنا با کشورداری استفاده کنند. به همین دلیل، وزیران باهوش و خردمند ایرانی را انتخاب می‌کردند. یکی از وزیران مشهور سلجوقیان، خواجه نظام‌الملک توسی بود. وی خدمات زیادی در راه عمران و آبادانی ایران انجام داد.

رونق دانش، هنر و معماری

• در دوره‌ی حکومت‌های ترک تبار به ویژه سلجوقیان، زبان و ادب فارسی مورد توجه قرار گرفت و در قلمرو پهناور آنها رواج یافت. از جمله مقرر شد که نامه‌ها و فرمان‌های حکومتی به زبان فارسی نوشته شوند؛ در حالی که قبل از آن، به زبان عربی نوشته می‌شدند.